

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”

Administratie: Zonnewijzerspad 8, Zaanse Schans

Redactie: Parkstraat 44, Zaandam

Verschijnt 3-maandelijks

Maart 1976 No. 57

Het Uurwerken Museum

Over dit Museum schreven wij reeds in enkele nummers van 1975, met de mededeling dat het zou gevestigd worden in het eerste huis aan de Kalverringdijk, het huis uit Assendelft voorheen Dorpsstraat 515. De restauratie van dit huis geschiedde onder architect Jb Schipper.

In januari was het dan zover, dat het huis kon worden opgeleverd en het mag zowel uit- als inwendig gezien worden! Uitwendig omdat het versierd is met een rijke Lod. XV gevel, een exemplaar, nog niet aanwezig in de Schans.

Op 3 februari is het Museum door Prins Claus geopend. Voorzitter van de Stichting Zaanse Uurwerken Museum is de heer E. J. van de Molen, secretaresse is Mevr. G. Grootes-Eikelenboom, lid: de heer J. A. E. Verkade. Een grote verscheidenheid van uurwerken is in het Museum ondergebracht. Zelfs waterklokken van de oude Egyptenaren zijn — hoewel in nabootsing — tentoongesteld. Niet alleen Egyptenaren probeerden de tijd te meten, door de eeuwen heen is dat op velerlei manieren gedaan, aldus de voorzitter in

Het huis uit Assendelft waar het Zaanse Uurwerken Museum in gevestigd is

zijn openingswoord. Nu, tweeduizend jaar later, meet de ruimtevaarder zijn tijd, via computer en atoomklokken tot op een tienduizendste nauwkeurig. In het Uurwerken Museum vindt men die atoomklokken overigens niet: wel is gepoogd een beeld te geven van de ontwikkeling, die de elementaire en mechanische tijdmeting in de loop des tijds heeft ondergaan. Vooral de Nederlandse inbreng in die ontwikkeling wordt in de Zaanse Schans belicht.

Hoofdpersoon daarin is ongetwijfeld Christiaan Huygens, zoon van de schrijver-dichter-staatkundige Constantijn Huygens. De jonge Huygens (1629-1695), mathematicus, astronoom en fysicus, werd in 1657 de uitvinder van de slinger met cicloïdebogen, waardoor de nauwkeurigheid in hoge mate bevorderd werd. Huygens verkreeg voor zijn slingeruurwerk het octrooi. De Hollandse uurwerkmakerij kwam vooral door zijn uitvinding tot grote bloei, in eerste instantie gaven Amsterdam en Den Haag de toon aan, in 1685 voegde de Zaanstreek als eerste streek zich daarbij. Omstreeks 1735 groeide Friesland uit tot een belangwekkend gebied. Groningen en Twente volgden, zij het in mindere mate. Dit Uurwerken Museum (na het goud-, zilver- en klokken-

museum in Utrecht het tweede in Nederland) is in de Zaanstreek geplaatst, omdat deze een belangrijke plaats in de nationale uurwerkmakerij heeft ingenomen. Diverse Zaanse kanters verwierven zich in de zeventiende eeuw en achttiende eeuw grote naam als klokkenmakers: Dirk Engel, Jan Vis, Cornelis van Rossum en Jan Klaes Koogies. Hun producten zijn in het nieuwe Museum nadrukkelijk aanwezig.

Ook buitenlandse klokken

Maar niet alleen Zaanse Klokken sieren het Huis Assendelft, ook torenuurwerken (1550), een hoodclock van de Engelman Peter Closon (1635), Hollandse Klokken, een Amsterdamse hangklok, een Haagse Klok (1665), stoelklokken uit Twente, Friese stoel- en staartklokken, een staartschippertje (1830) en een schitterend staande horloge uit 1760 hangen of staan in het Museum.

De fraaie collectie, bovendien nog ondergebracht in een historisch gebouwtje, betekent een aanzienlijke aanwinst voor de Zaanse Schans. De uurwerken, mede bijeengebracht op advies van de Amsterdamse antiekkenner Geerd Wijnen, zijn na 200 of 300 jaar vaak in uitstekende staat en bovendien in vele gevallen nog zeer nauwkeurig.

Het tweede restaurant in de Zaanse Schans

De Stichting heeft vorig jaar de beschikking gekregen over de Wormerveerse pakhuizen „De Bonte Kraai” en „De Bezem”. Het zijn twee oude schuren van voormalige oliemolens. Deze waren al sinds het midden van de vorige eeuw bij Wessanen's Koninklijke Fabrieken in gebruik als opslagruimte.

In „De Bonte Kraai” zal het eigenlijke restaurant gevestigd worden. De afmetingen zijn: 32 meter lang, 14 meter breed en 9 meter hoog. De architect Corns de Jong uit De Rijp ontwierp de plannen.

„De Bezem” is inmiddels ter plaatse afgebroken en zal voor zover de delen nog goed zijn in de Schans worden herbouwd. Wat „De Bonte Kraai” betreft, het heeft aanvankelijk in de bedoeling gelegen, om voor het vervoer van acht delen een helicopter van het Amerikaanse leger in te schakelen, maar het transportbedrijf Joh. Schol is er ondanks vele pogingen niet in geslaagd hiervoor een regeling te treffen.

Inmiddels is het pakhuis in 8 delen opengezaagd en op dekschuiten zijn deze delen naar de Schans vervoerd. Het waren delen van 10 tot 15 ton elk. Op 26 februari voer het laatste deel door de Zaan.

Door deze wijze van vervoer is de voorspelling van de architect, geuit bij het slaan van de eerste paal n.l. dat men zou kunnen spreken van de vliegende kraai, helaas niet in vervulling gegaan.

Het restaurant komt niet aan de Zaan, maar ten westen van het grote parkeerterrein en tussen kijkschuur „De Lelie” en de Leeghwaterweg. Het complex zal gebouwd worden door de Fa Peerdeman van Hoorn, die de laagste inschrijver was n.l. voor f 611.000,—.

In het restaurant „De Bonte Kraai” zal plaats zijn voor 150 personen. Het komt in de rijrichting van de grote weg te staan.

Wat „De Bezem” betreft, hier zal een soevenir-winkel komen en een handel in fotoartikelen, terwijl er ook vergaderruimte voor het Stichtingsbestuur gereserveerd is. Tot nu toe

vergaderde het bestuur in de z.g. regentenkamer van de Walvis.

Eind februari is reeds de eerste spant geplaatst voor „De Bezem”. De architect houdt er rekening mee, dat het gehele complex, vóór de bouwvakvakantie gereed zal zijn.

Voor de bezoekersstroom zal het een grote verbetering betekenen. In het verleden kwam het vaak voor, dat de Walvis het bordje „Vol” in de deur moest hangen. Grote gezelschappen zullen nu in „de Bonte Kraai” terecht kunnen.

NIEUWE LEDEN

Het verheugt ons dat zovele ondernemingen die voorheen financiële offers brachten aan de Stichting, thans lid van onze vereniging zijn geworden. Hartelijk welkom!

De Heer H. P. Mandjes, Haarlem

Ver. Zetmeelbedr. „De Bijenkorf”, Koog a.d. Zaan
Cacaofabriek „De Zaan” B.V., Koog a.d. Zaan

N.V. Enhabo, Landsmeer

De Heer H. Anepool, Purmerend

Croklaan B.V., Wormerveer

Bouwbedrijf J. Bakker B.V., Zaandam (lid voor het leven)

Mevr. H. A. Börgeling-Leeuwerink, Zaandam

De Heer J. Otto van Heyningen, Zaandam

B.V. Machinefabriek Holleman, Zaandam (lid voor het leven)

O+R Inktchemie, Zaandam

Kan Palen B.V., Zaandam

Mevr. M. Luttik-Kleyn, Zaandam

Molenaar Schilders, Zaandam

Nic. v.d. Velden Totaalmode, Zaandam

Verkade Stichting, Zaandam

N.V. Vetira, Zaandam

N.V. Zaans Veem, Zaandam

Het nationaal comité
monumentenjaar 1975 erkent
de bijzondere verdiensten van

de Stichting
De Zaanse Schans

voor het behoud van het
nederlandse monument

in het bijzonder een
reeks belangrijke
voorbeelden van oude
Zaanse bouwkunst

ter bevestiging waarvan deze
oorkonde werd uitgereikt op
25 juni
van het monumentenjaar 1975

Het nationaal comité

Voorzitter

W. M. G. J. van der Meer

Secretaris

E. Van Kesteren

Een Onderscheiding voor de Stichting

Het Nationaal Comité Monumentenjaar 1975 heeft besloten
DE STICHTING DE ZAAANSE SCHANS

te onderscheiden wegens haar verdiensten voor het behoud
van het Nederlandse monument.

Aan de Stichting „De Zaanse Schans” komt de eer toe
een initiatief te hebben genomen, dat van verstrekkende
betekenis is voor het behoud van een reeks van belangrijke
voorbeelden van oude Zaanse bouwkunst.

De aanleiding tot het stichten van de Zaanse Schans is, op
zich zelf bekeken uit een oogpunt van monumentenzorg,
droevig genoeg: de nieuwbouw ten gevolge van de bevol-
kingsexplosie en de karakterverandering van dorp en land-
schap door industrialisatie en verkeer hebben zodanige vor-
men aangenomen, dat vele molens en Zaanse huizen, ook

belangrijke, niet meer gehandhaafd konden worden, of te-
recht kwamen in een totaal ontorende omgeving.

Meer dan wie ook zagen de stichters van „De Zaanse
Schans” in dat verplaatsing van dergelijke objekten een
noodoplossing was. Desalniettemin hebben zij — terecht —
tot „De Zaanse Schans” besloten, als het beste van twee
kwaden. Daarbij komt haar grote lof toe voor de visie
die uit de gehele operatie spreekt en het doorzettingsver-
mogen bij het oplossen van financiële en technische pro-
blemen. Tevens echter voor de historische betrouwbaarheid
van de herbouw, de kwaliteit van hetgeen tot stand kwam.

De concentratie van Zaanse molens en huizen van „De
Zaanse Schans” biedt een bijzondere gelegenheid om het
publiek in contact te brengen met de oude Zaanse bouw-

kunst en cultuur. De feiten wijzen uit hoezeer deze kans op prijs wordt gesteld.

Belangrijk is ook de strijd van de Stichting om het waardevolle, dat tot stand kwam, niet een geïsoleerde historisch reservaat te doen zijn, maar het te laten blijven fungeren in een groter geheel van Zaan's landschap en Zaanse bouwkunst, waarin het een concentratiepunt en kernpunt zal zijn.

HET NATIONAAL COMITE
MONUMENTENJAAR 1975

, voorzitter

, secretaris

GOEDJAARSENDJES

Voorheen bouwde men, als men een goed jaar in zaken had, weer een eind aan de (houten) woning. Zulk een verlengstuk noemde men een goedjaarsend.

De Bonte Hen

Het zou van ondankbaarheid getuigen als wij hier niet vermeldden de in gebruikneming van de Molen „De Bonte Hen”, eigendom van onze zustervereniging „De Zaanse Molen”.

Het verheugt ook ons, dat de Kalverringdijk weer een volledige molen rijker is geworden. Op zaterdag 20 december werd in aanwezigheid van vele genodigden de vang losgegooid door Ab Mol van Westzaan en Jaap Kaal, oud Zaan-dijker. Daar was veel extra werk voor verzet om alles op tijd gereed te krijgen, maar het is gelukt. De Bonte Hen is naar de uitspraak van één van de Zaanse bladen: „een nieuw pronkstuk aan de Zaan”.

Gelukkigwens Zaanse Molen!

Restauratie Hogendijk 78 Zaandam

De gewoonte getrouw om restauratie te vermelden van huizen, die niet tot de Zaanse Schans behoren, noemen we hier het Blauwe Huis, waar de gemeente crediet voor heeft verleend. Dit huis is vooral bekend omdat de schilder Claude Monet eens het huis en een gedeelte van de Hogendijk in beeld bracht.

Het perceel, ook wel genoemd het huis met de zeven bedsteden, toont in de gevel het jaartal 1794 en is naar verluidt gebouwd voor de Zaanse reder Arend Bloem. Het herstel geschiedt in het kader van de werkloosheidsbestrijding.

Bezichtiging Heemkunde-gebouw

In ons nummer van september 1975, kondigden wij de mogelijkheid aan, voor onze leden om het Heemkunde-gebouw, Hogendijk 64 te Zaandam, (het huis „de Cardinalen”) te bezichtigen. Een 25-tal personen gaven zich op, zodat op zaterdag 22 november de bezichtiging in twee groepen kon plaats hebben.

De aanwezigen hebben zeer genoten, niet alleen van het goed verzorgde interieur en de meubels in leen van Rijks-

monumentenzorg, maar ook van wat de heer Zonjee vertelde. Tot slot werd nog een rondgang gemaakt langs de archieven, de opgeslagen plaatwerken, foto's enz. Ieder was zeer voldaan.

BERICHTEN

Accept-giro's

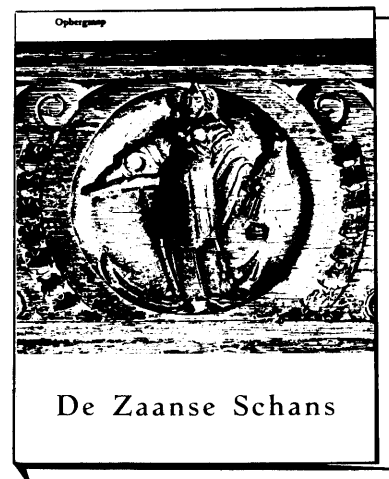
Reeds enige weken geleden zijn de accept-giro's voor contributie betaling uitgegaan. Voor zover U die nog niet behandeld hebt, vragen wij U of U wilt meehelpen aan een vlotte afwerking. Ter verlichting van het werk van de penningmeester.

Gaat U verhuizen?

Vergeet U dan niet ons Uw adreswijziging te zenden. U bespaart het bestuur en vooral de penningmeester veel moeite. Nog altijd komen er na de verzending van ons orgaan of accept-girokaarten poststukken onbestelbaar terug.

De opbergmap

Na de aankondiging in het septembernummer, hebben velen zich voorzien van onze opbergmap.

U weet het, hij is allereerst bedoeld om ons orgaan op te bergen, maar kan ook dienen als documentenmap (voor garantiebewijzen, lidmaatschapkaarten enz.). En dan het bijzondere: het Zaanse Bord, waarvan hij gemaakt is, is vervaardigd in de laatste nog werkende papiermolen ter wereld: „De Schoolmeester” (Bouwjaar 1648).

De prijs is f 5,—. Franco per post f 6,—.

Te bestellen per giro aan de 2e secretaris B. IJskes, Zonnewijzerspad 6, Zaanse Schans, Zaandam (postgiro 626 379).

Vereniging „Vrienden van de Zaanse Schans”

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967

Secr.: R. de Hoog, Zonnewijzerspad 8, Zaandam

Penningmeester: J. Benjamin, T. Slagterstraat 1, Westzaan
Postgiro 742899 ten name van:

Penningm. Ver. Vrienden v. d. Zaanse Schans, Westzaan.
